

“Ik geloof niet alles wat ik lees, maar ik volg Qanon wel graag.”

Voor Under Pressure gaan jonge rolmodellen op basis van hun eigen ervaringen met desinformatie, complottheorieën, media en democratische waarden het gesprek met andere jongeren aan. In de klassen waar zij – nu ook digitaal – langsgaan, vangen ze belangrijke signalen op over wat jongeren bezighoudt rondom deze onderwerpen. Sommige signalen zijn verontrustend, andere juist positief. Tijdens de lesreeks komen jongeren tot inzichten over het belang van een open dialoog en een kritische houding richting (online) media. “We mogen blij zijn met de vrijheid van meningsuiting in ons land.”

“Mijn studenten delen om de haverklap complottheorieën” of “Mijn leerlingen kennen de term ‘nepnieuws’, maar hebben verder geen idee hoe ze desinformatie herkennen”: slechts een kleine greep uit de zorgen die docenten bij ons uiten. Onder hun leerlingen zien ze enerzijds een laag vertrouwen in journalisten, en anderzijds hoe ze zichzelf verliezen in polariserende content en video’s van complotdenkers. “Mijn leerlingen geloven het nieuws niet meer door corona”, zuchtte een docent.

Jongeren voelen zich vaak slecht of helemaal niet vertegenwoordigd door traditionele media. Tegelijkertijd stelt hun online leefwereld ze aan de lopende band bloot aan polariserende content, doordat desinformatie en complottheorieën zich razendsnel verspreiden. Het gesprek hierover aangaan met hen is hard nodig, blijkt uit deze signalen die wij opvangen uit het onderwijs en tijdens Under Pressure lessen.

‘Complottheorieën kunnen ons juist waarschuwen’

Dat complottheorieën online snel hun weg vinden naar jongeren, komt ook naar voren uit geluiden die de peer educators van Under Pressure opvangen van leerlingen. “Ik geloof niet alles wat ik lees, maar ik volg Qanon wel graag”, vertelde een leerling tijdens een Under Pressure les. Een andere leerling stelde juist vertrouwen te hebben in complottheorieën: “Ik vind het stom dat jullie doen alsof complottheorieën gevaarlijk zijn. Ze kunnen ons juist waarschuwen voor gevaren.”

Naast complottheorieën en desinformatie ligt online ook sociale isolatie op de loer. De wisselwerking tussen algoritmes en eigen klik- en zoekgedrag kan zorgen voor een eenzijdige informatiestroom, waarbij jongeren online geen andere meningen en zienswijzen meer tegenkomen en slechts ruimte overblijft voor één waarheid. Berichten die een ander verhaal vertellen, zijn makkelijk te negeren. Exemplarisch is deze uitspraak van een leerling tijdens Under Pressure: “Als iets me niet bevalt dan blokkeer ik dat gewoon, zodat ik het niet meer te zien krijg”.

Met jongeren in gesprek

De peer educators, die tijdens de coronapandemie ook digitaal klassen langsgaan, houden leerlingen een spiegel voor. Ze stellen zich tijdens de lessen kwetsbaar op en vertellen bijvoorbeeld over complottheorieën waar ze ooit zelf in geloofden, maar waar ze later op zijn teruggekomen. Dat ze zich in dezelfde online leefwereld bevinden als de jongeren waarmee ze in gesprek gaan, is essentieel: het geheel eigen (online) mediagebruik van jongeren, maakt dat docenten niet altijd weten hoe ze het gesprek met leerlingen over desinformatie kunnen voeren.

De gesprekken die peer educators in de klas voeren over democratische waarden als vrijheid van meningsuiting en persvrijheid, brengen leerlingen op belangrijke inzichten. Zo vertelde een leerling te hebben geleerd “hoe interessant andermans mening kan zijn”. De leerling realiseerde zich daarnaast “dat we blij mogen zijn met de vrijheid van meningsuiting in dit land.” Een andere leerling liet weten: “Ik heb geleerd hoe je een *open mind* kan houden, en waarvoor dat nodig is.”

Ook de speciaal ontwikkelde *Under Pressure Game*, die jongeren inzicht geeft in de mechanismes achter desinformatie, maakt indruk. De game toont bijvoorbeeld hoe desinformatie inspeelt op emotie. “Zodra mensen in hun emotie zitten is het moeilijker voor hen om te relativiseren”, merkte een leerling op. “Dan zoeken ze minder snel uit of iets de waarheid is”. Een andere leerling realiseerde zich hoe social media-accounts met een groot bereik soms onterecht worden aangezien als betrouwbaar. “Mensen kijken vaak naar hoeveel volgers iemand heeft. Als iemand veel volgers heeft, wordt diegene sneller geloofd.”

Vrijheid om je te uiten

Leerlingen zijn enthousiast en vinden het fijn om tijdens de lessen met elkaar en de peer educators in gesprek te gaan. “Ik vind het echt tof wat jullie doen. De discussies zijn een leuk aspect van deze gastlessen, normaal gesproken hebben we het in de klas niet over zulke stellingen”, liet een leerling weten in de eindevaluatie van *Under Pressure* op zijn school. Een andere leerling complimenteerde de peer educators met de veilige sfeer die ze creëerden in de klas. “Er was een vrijheid om emoties te uiten, zonder dat een ander meteen commentaar op je heeft.”

Scholen zijn positief over het lesprogramma en benadrukken de waarde van de gesprekken tussen peer educators en studenten. Zo zei een docent: “De studenten zijn gaan nadenken, dat merk je aan vragen die ze stellen tijdens de lessen. Ook zijn ze zich meer dan daarvoor bewust van desinformatie.” Een andere docent merkte op dat de opgedane kennis direct van pas kwam bij het volgen van democratische processen. “Ik zie echt dat de lessen effect hebben. Toen we een paar dagen na de lessen verkiezingsdebatten keken zei een student 'Hee, dat is een voorbeeld van desinformatie!’”.

Sinds het coronavirus in 2020 de hele wereld in haar grip kreeg, zegt de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) niet alleen een epidemie maar ook een „infodemic” te bestrijden: een informatiestroom van epidemische proporties, die het vinden van de juiste informatie belemmert. Social media platformen troffen maatregelen, zoals informatieblokkjes met feiten en links naar betrouwbare websites. Maar ondanks dat zijn complottheorieën en

desinformatie over het coronavirus op veel platformen nog volop te vinden. Zo ontdekten de BBC en The New York Times dat Engelstalige antivaccinatie- content op Facebook en Instagram eerder toe- dan afneemt.

Meer weten over Under Pressure? Ga naar www.getunderpressure.com!